

Διδακτικές στρεβλώσεις και παρανοήσεις

Γράφει ο **Δημήτρης Νατσιός** (Δάσκαλος - Κιλκίς)

Από τους τελευταίους δασκάλους του Γένους μας, ο Φώτης Κόντογλου, για να παραστήσει την εικόνα της σημερινής Ελλάδας, κατέφυγε σ' έναν μύθο: Τον μύθο του χταποδιού, ο οποίος περιέχεται στο περίφημο βιβλίο του, «Μυστικά Άνθη» και με υπότιτλο «χαμογελαστοί εχθροί». Τον παραθέτω:

«Κάθεται η χταπόδα με το χταποδάκι στον πάτο της θάλασσας. Όπου με την απόχη πιάνουνε το χταποδάκι και τ' ανεβάζουνε απάνω. Το μικρό φωνάζει στην μάνα του: «Με πιάσανε, μάνα!». Εκείνη τ' αποκρίνεται: «Μη φοβάσαι, παιδί μου!». Το χταποδάκι φωνάζει πάλι: «Με βγάλανε από το νερό, μάνα!». -«Μη φοβάσαι παιδί μου!». -«Με κόβουνε με το μαχαίρι!». -«Μη φοβάσαι!». -«Με βράζουνε στο τσουκάλι!». -«Μη φοβάσαι!». -«Με τρώνε, με μασάνε!». -«Μη φοβάσαι, παιδί μου!». -«Με καταπίνουνε!». -«Μη φοβάσαι!». -«Πίνουν κρασί μάνα!». -«Αχ! Σ' έχασα παιδί μου!». (σελ. 11, έκδ. «Αστήρ»).

Το χταποδάκι, λέει ο Κόντογλου, συμβολίζει την Ελλάδα. «Παλαιόθεν και ως τώρα, όλα τα θεριά πολεμούν να την φάνε, τρώνε, αλλά πάντοτε έμενε μαγιά», καταπώς θα 'λεγε ο πατριδοφύλακας στρατηγός Μακρυγιάννης. Η χταποδομάνα είναι η μοίρα, η ιστορία αυτού του τόπου. «Περάσανε από την πλάτη μας άγριες ανεμοζάλες κάθε λογής, αγριανθρώποι σκληροί, φονιάδες με σπαθιά, με κοντάρια και μ' άρματα κάθε λογής, Πέρσες, Αλαμάνοι, Φράγκοι, Αραπάδες, Τούρκοι κι άλλοι. Μας σφάζανε, μας κοιμματιάζανε, μας σουβλίζανε, μα δεν πεθάναμε, γιατί μας ατσάλωνε ο αγώνας, δίναμε φωτιά στη φωτιά, είχαμε να κάνουμε με οχτρούς φανερούς και σκληρούς. Τώρα όμως, στον σημερινό καιρό, οι εχθροί αλλάξανε όψη, γινήκανε κρυφοδαγκανιάρηδες, με το χαμόγελο στα χείλια, φίλοι δολεροί, που φαίνονται άβλαβοι, μάλιστα κι ευεργέτες και καλόβουλοι» (Κόντογλου).

Δημήτρης Νατσιός

Το κρασί συμβολίζει «τα φώτα» του φράγκικου πολιτισμού, που μετακενώθηκαν στην καθ' ημάς Ανατολή από τους τετυφωμένους, τους ξιπασμένους νεόπλουτους της μάθησης «πού έχουν την ίδια κίβδηλη ευγένεια με τους νεόπλουτους του χρήματος», γράφει ο Σεφέρης («Δοκιμές Α' τ., σελ. 236, έκδ. «Ίκαρος»). Με το κρασί ξεχνάς ποιός είσαι...

Έγραφε ο Μ. Χουρμούζης, αγωνιστής του '21, βουλευτής αργότερα και συγγραφέας, για τους τότε ψευτολογίους- «ψαλιδόκωλους», όπως υπέροχα τους χλεύαζε ο λαός, λόγω του φράγκου-που κατέφθαναν σωρηδόν από την Δύση, μετά την Επανάσταση, για να μας φωτίσουν. *«Απροκάλυπτος περιφρόνησις των πατριών ευρωπαϊκής προόδου. Συμπεριφορά γελοιοδεστάτη δήθεν υψηλής ανατροφής και σφαίρας αριστοκρατικής! Πτωχοαλαζονεία αξία οίκτου, γλώσσα παρδαλή. Έμαθε και ξένην γλώσσαν κι όταν ομιλεί κυττάζω./Είναι Έλλην; Είναι Φράγκος; Απορώ και τον θαυμάζω»* (Τ.Λιγνάδης «Το μυστήριο το κάλλος και η ιθαγένεια του τοπίου», σελ. 200, έκδ. «Ακρίτας»).

Θυμίζω και τον επιτυχή νεολογισμό του Κ. Ζουράρι «ευρωλιγούρηδες», «γυρολόγοι της αμερικανικής Νέας Τάξης Πραγμάτων, εξυπνάκηδες, δηθενάδες που βούλιαξαν στο τίποτε του δήθεν τους και στο δήθεν του τίποτέ τους», όπως τα αραδιάζει στο αιχμηρό πόνημά του «Βέβηλα και Κίβδηλα» (έκδ. «Αρμός», σελ. 38).

Αυτό το σάπιο κρασί, το νεοταξικό αφιόνι, ποτίζει και μολύνει ύπουλα, κυρίως το σχολείο. Παράδειγμα. Βιώνουμε στις μέρες μας κάποιες στρεβλώσεις και παρανοήσεις σχετικά με την διδασκαλία και όχι με τα διδακτήρια. Ο κοινός νους βεβαιώνει πως δεν λείπουν απλώς αίθουσες διδασκαλίας στις μεγάλες πόλεις για διδακτικό προσωπικό, τα οποία θα λείπουν και θα συμπληρώνονται αενάως. Λείπει κάτι κρισιμότερο. Ποιό είναι αυτό;

Ο μαθητής δεν καταλαβαίνει για ποιό λόγο είναι μαθητής, ο δάσκαλος για ποιό λόγο είναι δάσκαλος, η λεγόμενη πολιτεία τι θέλει από το σχολείο, ποιόν τύπο ανθρώπου οραματίζεται για το αύριο της κοινωνίας.

Επειδή τα θέματα αυτά είναι μεγάλα, θα περιοριστώ σε δύο τρέχοντα ιδεολογήματα ή καλύτερα όροι-γλειφιτζούρια ευρείας κατανάλωσης-τα οποία κυριαρχούν στα σχολεία αλλά κανείς δεν μπαίνει στον κόπο να μας τα αποκρυπτογραφήσει και κυρίως οι νέας κοπής σύμβουλοι της διά βίου μάθησης.

Πρώτον ότι κέντρο του σχολείου είναι ο μαθητής και όχι ο δάσκαλος και, δεύτερον, ότι το σχολείο πρέπει να είναι ανοιχτό στη ζωή.

Εν πρώτοις το... πρώτο. Σήμερα η ιδέα ότι το παιδί είναι το κέντρο του σχολείου, όποια κι αν είναι η γενεαλογία της και όσοι κι αν είναι οι επιστημονικοί της καρποί, έχει αποβεί ένα ολέθριο εφεύρημα, καταστρεπτικό της ίδιας της υπόστασης του σχολείου. Ιδρυτική συνθήκη του σχολείου είναι ότι υπάρχει κάποιος που γνωρίζει (ο δάσκαλος) και κάποιος που δεν γνωρίζει (ο μαθητής) και ότι ο δεύτερος προσέρχεται στον πρώτο για να διδαχτεί και να μάθει. *«Ο μαθητής πηγαίνει στο σχολείο για να μάθει γράμματα, σπουδάματα (και του Θεού τα πράγματα), για να μάθει, δηλαδή, συγκεκριμένα περιεχόμενα και όχι «για να μαθαίνει πώς να μαθαίνει»*, όπως λέει ένα τρέχον ευφυολόγημα, το οποίο είναι μια πελώρια ανοητολογία-«κέλυφος έρημο εννοίας» όπως θα έλεγε και ο Ροΐδης-για τον απλούστατο λόγο ότι μόνο μαθαίνοντας συγκεκριμένα περιεχόμενα μαθαίνει κανείς τελικά να μαθαίνει. Η περιβόητη κριτική ικανότητα, η ανάπτυξη της οποίας έχει αναχθεί σε πρωταρχικό στόχο της εκπαίδευσης προϋποθέτει μαθητεία, σπουδή, κοπιαστική μελέτη. (Παιδεία σημαίνει, εξάλλου, παιδεμός).

Το σχολείο δεν είναι χώρος επικοινωνίας ζωής ανέμελης, εξουδετέρωσης κοινωνικών αδικιών, ταξικών ανισοτήτων, ενσωμάτωσης παιδιών μεταναστών, λαθραίων και μη. Είναι κατ' αρχήν χώρος διδασκαλίας και μάθησης, είναι θεσμός μετάδοσης. Όλα τα μορφωτικά αγαθά και καλούδια τα προσφέρει ο αφοσιωμένος και φιλότιμος δάσκαλος, έχει μεταδοτικότητα, έλεγαν παλιά, σήμερα τον θέλουμε «επικοινωνιακό», ευχάριστο στους μαθητές και όχι εργατικό. Μεταδίδει ο δάσκαλος την γνώση, «σμιλεύει ψυχές» (Παλαμάς) και τότε εισπράττει κι αυτός, ως αντίδωρο, την ευλογημένη αγάπη των μαθητών του. Σήμερα, δυστυχώς, καταστρέψαμε τον δάσκαλο, την ψυχή του σχολείου, για να τον μεταβάλλουμε σε συνδικαλιστή και φροντιστή, σε μίζερο πενταροκυνηγό, που ξέρει μόνο

να διεκδικεί και να κομματί(α)ζεται, κατά παράλειψιν υποχρεώσεων. Και βέβαια όλα ακυρώνονται, αν ο δάσκαλος δεν επιστέφει την διδασκαλία του διά του προσωπικού του παραδείγματος. Κατά τον Μέγα Βασίλειο ο δάσκαλος πρέπει να είναι «αρχέτυπον βίου και νόμος έμψυχος και κανών αρετής». «Η μη δίδασκε ή δίδασκε διά του παραδείγματος», αναφωνεί επιγραμματικότετα ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος. Όπως οι ουρανοί διηγούνται δόξαν Θεού, χωρίς να έχουν στόμα και λαλιά, αλλά δια του εκπάγλου κάλλους τους, έτσι και ο δάσκαλος, πρέπει να έχει ζωή φωτεινή, για να φωτίζει. («Γενέσθαι φως και είτα φωτίσαι», γράφει ο υπέροχος αυλός της θεολογίας, άγιος Γρηγόριος).

Να προστρέξουμε, παρηνθετικά, σ' ένα λαμπρό παράδειγμα από την νεότερη ιστορία μας και δη από το έπος του Μακεδονικού Αγώνα. Ξεχωριστή θέση στο «Συναξάρι του Γένους» κατέχουν οι ηρωικές δασκάλες-οι δασκαλίτσες, όπως τις ονόμασαν- νεαρά κορίτσια 17 και 18 ετών, βγαλμένες από το ανώτερο Παρθεναγωγείο Θεσσαλονίκης, το φυτώριο ηρώων, στο οποίο μεταμορφώθηκαν σε πραγματικές εθναποστόλους.

Η Λίλη Βλάχου, η Αικατερίνη Χατζηγεωργίου, η Βελίκα Τράικου, η Αγγελική Φιλιππίδου και άλλες, πολλές θύματα των Κομιτατζήδων. Τον Δεκέμβριο του 1906 οι Βούλγαροι, που σφάζουν ανελήτα παπάδες και δασκάλους-πίστη και γλώσσα, δηλαδή, τα δύο απόρθητα αμυντήρια του Γένους-περικυκλώνουν και πολιορκούν το σπίτι στο οποίο βρίσκεται η Αγγελική Φιλιππίδου και ο σύζυγός της δάσκαλος κι αυτός, στην Αγριανή Σερρών. Οι δύο σύζυγοι αμύνονται με τα περίστροφα και τα όπλα τους. Η Αγγελική πληγώνεται στο πόδι. Οι Κομιτατζήδες βάζουν φωτιά και το ηρωικό ζευγάρι κατορθώνει να περάσει σε γειτονικό σπίτι.

Παραδίδω την πένα στην Αθηνά Τζινίκου-Κακούλη, στο εξαίρετο βιβλίο της «Η Μακεδόνισσα στο θρύλο και στην ιστορία», σελ. 336. «Έδωσε ο Θεός τη μέρα κι οι Βούλγαροι εγκατέλειψαν την Αγριανή (τότε λεγόταν Κλεπούσα). Όταν έφτασε ο πρόξενος Σερρών Σαχτούρης, η Αγγελική, παρά τους πόνους, παρακάλεσε να μην μεταφερθεί απ' ευθείας στο νοσοκομείο Σερρών, αλλά να την τοποθετήσουν σε φορείο και να σταματούν στην πλατεία κάθε χωριού, να συγκεντρώνονται οι κάτοικοι και να τους μιλά. Οι χωρικοί την σήκωσαν και κίνησαν να την σώσουν. Το αίμα της, στην τραγική εκείνη πορεία, σταγόνα σταγόνα έβαψε τη μακεδονική γη και γινόταν αρραβώνας με τη λευτεριά...

Πέρασαν έτσι από πολλά χωριά. Οι άνθρωποι ξεμύτιζαν τρομαγμένοι από τα σπίτια τους, να δούνε τι συμβαίνει. Κι άκουγαν από το στόμα της ηρωίδας να τους λέει, με όση δύναμη της έμεινε, πώς είναι υπερήφανη γιατί προσφέρει το αίμα της για την πατρίδα και να τους καλεί όλους, άντρες, γυναίκες, γέροντες και παιδιά να πάρουν όπλα, τσεκούρια και πέτρες και να εγερθούν κατά των Κομιτατζήδων. Στις Σέρρες τα πλήθη συνέρρεαν στο νοσοκομείο και μ' ευλάβεια της ασπάζονταν το χέρι, που όλο και πάγωνε, καθώς ο Αρχάγγελος κοντοζύγωνε. Έπειτα την μετέφεραν στο νοσοκομείο Θεσσαλονίκης. Οι προσπάθειες των γιατρών δεν μπόρεσαν να αποτρέψουν το μοιραίο. Εκεί η ηρωίδα δασκάλα άφησε την τελευταία της πνοή με το όραμα της λευτεριάς στα βασιλεμένα της μάτια. Ήταν μέσα Ιανουαρίου του 1907».

Μετά το μεγαλείο, ας γυρίσουμε στα τωρινά χθαμαλά, στο δεύτερο ιδεολόγημα που μας ταλανίζει το:«σχολείο ανοιχτό στη ζωή». Όσοι μιλούν για ζωή σίγουρα υπονοούν ότι ζωή σημαίνει διασκέδαση, γλέντι, διακοπές, κοκκινοσκουφίτσες που τραγουδούν και λοιπά χαζοχαρούμενα πράγματα, κάτι, τέλος πάντων, απεριόριστα θετικό..

Στη ζωή όμως ανήκουν ο ανταγωνισμός, η βία, ο φανατισμός και η μισαλλοδοξία, ο δόλος, η ψευτιά και η απάτη, η χυδαιότητα και η βλακεία. Σε ποιά ζωή ανοίγουμε το σχολείο; (εξαιτίας αυτής της άλογης... λογικής εισχώρησαν στα βιβλία γλώσσας τόσες απρέπειες. Επειδή ο κόσμος σήμερα «τηγανίζεται» από την αθεΐα, πρέπει να καταργήσουμε τα θρησκευτικά; Ξεχνάμε ότι στο σχολείο, πρωτίστως, καλλιεργούμε χαρακτήρες και μορφώνουμε άνθρωπο).

Τουναντίον μάλιστα το σχολείο πρέπει να κλείσει τα πορτοπαράθυρά του σ' αυτήν την χαμοζωή που σήμερα βιώνουμε. Το σχολείο πρέπει να γίνει κάστρο συντήρησης, απροσπέλαστο στις ανθρωποβόρες ιδέες του αιώνας τούτου του απατεώνας. Και χρησιμοποιώ την λέξη συντήρηση με την πρωταρχική κυριολεκτική της σημασία. Να συντηρεί, δηλαδή, ό,τι παρέλαβε και να το παραδίδει στους νεότερους. Αυτό λέγεται παράδοση και πάνω σ' αυτό το «ριζιμιό λιθάρι» πρέπει να εδράζεται το σχολείο. Η παράδοση με την παιδαγωγική της εξοχότητα αποτελεί, για μας τους Έλληνες, πνευματικό θησαυρό αδαπάνητο και αείχλωρο, ο οποίος μεταβιβάζεται από γενεά σε γενεά, σαν μία πνευματική σκυταλοδρομία. Η παράδοση προσφέρει τα ηθικά πρότυπα, που τόσο λείπουν σήμερα, ως βιωμένες αξίες, τον άγιο και τον ήρωα, τον άγιο Πατροκοσμά και τον Καραϊσκάκη, και όχι ως άνωθεν επιταγές.

Έτσι, αφού προσλάβουν οι νεότεροι τα τιμαλφή του Γένους και τις αξίες της Πονεμένης Ρωμηοσύνης, όταν αποφοιτήσουν και βγουν στη ζωή, όταν απλώσουν τα φτερά τους και πετάξουν σαν περήφανα θαλασσοπούλια πάνω από το πέλαγος, θα καινοτομήσουν (Η λέξη «αξίες», προέρχεται από τον μέλλον του ρήματος «άγω», «άξω». Άρα η αγωγή οφείλει να οδηγεί, να άγει, σε αξίες).

Έλεγε η Χάννα Άρεντ, ήδη από το 1958, στο απροσπέραστο δοκίμιό της «η κρίση της εκπαίδευσης». *«Μου φαίνεται ότι ο συντηρητισμός νοούμενος ως συντήρηση αποτελεί την ίδια την ουσία της εκπαίδευσης, η οποία έχει πάντοτε ως έργο της να περιβάλλει και να προστατεύει κάποιο πράγμα-το παιδί έναντι του κόσμου, τον κόσμο έναντι του παιδιού, το καινούργιο έναντι του παλαιού, το παλαιό έναντι του καινούργιου. Ακόμη και η ίδια η απέραντη ευθύνη για τον κόσμο συνεπάγεται ασφαλώς μία συντηρητική στάση»*. (Ν.Πολονύ, «τα χαμένα παιδιά μας», έκδ. «Πόλις», σελ. 23).

Σήμερα όμως όχι μόνο δεν προστατεύουμε το σχολείο από την τύρβη και την αφροσύνη του κόσμου, αλλά το μετατρέψαμε και σε κακέκτυπό του. (Πώς αλλιώς να εξηγηθούν οι καταλήψεις και οι βιαιοπραγίες).

«Σχολείον ίσον δάσκαλος», μας κανοναρχεί ο Παλαμάς. Οι σακατεμένοι καιροί μας, απαιτούν δασκάλους, συντηρητές της Παράδοσής μας, μεταλαμπαδευτές αξιών, με «ψυχή και Χριστό», που θα διδάσκουν σε σχολειά κλειστά στον αφόρητο, έξω κόσμο. Κι ας τσιρίξει ο κάθε νηπιόφρων.

Το «πρώτα ο μαθητής», όπως διατυμπανίζει το υπουργείο Απαιδευσίας, υπονομεύει, την ουσία της Παιδείας. Πρώτα ο δάσκαλος και «καλών των διδασκάλων και οι μαθηταί καλοί καγαθοί γίνονται» κατά τον άγιο Γρηγόριο τον Θεολόγο.